

Dr hab. Filip Pręgowski, prof. UMK,
Katedra Historii Sztuki Nowoczesnej i Pozaeuropejskiej
Instytut Historii Sztuki i Dziedzictwa Kulturowego
Wydział Sztuk Pięknych
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
e-mail: fpregowski73@umk.pl

Toruń, 15.03.2026

Recenzja monografii *Utopia na ludzką miarę. Cyniczne wprowadzenie do estetyki relacyjnej*, wskazanej do oceny osiągnięć naukowych w postępowaniu habilitacyjnym oraz dorobku naukowego dra Łukasza Białkowskiego

Recenzja sporządzona na podstawie uchwały nr RDNoSz/3/2025 Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie z dnia 21 listopada 2025 r. w sprawie powołania komisji habilitacyjnej w postępowaniu habilitacyjnym dra Łukasza Białkowskiego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie nauki o sztuce

Pan dr Łukasz Białkowski uzyskał stopień doktora filozofii uchwałą Rady Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, na podstawie rozprawy *Transformacje pojęcia twórczości w estetyce współczesnej. „Silny” i „słaby” podmiot jako modele twórczości* w 2011 roku. Od 2015 roku pracuje na stanowisku adiunkta w w Katedrze Nauk o Sztuce w Instytucie Sztuki i Designu na Uniwersytecie Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Dr Łukasz Białkowski oprócz pracy w UKEN, równolegle prowadził działalność dydaktyczną i organizacyjną w innych ośrodkach akademickich; w latach 2019–2025 na Wydziale Grafiki ASP w Krakowie, a w 2022–2023 w Szkole Doktorskiej tej uczelni. W latach 2015–2019 prowadził autorskie wykłady monograficzne dla doktorantów ASP w Katowicach, a w 2019 roku realizował zajęcia dla doktorantów Uniwersytetu Śląskiego. Jego działalność naukowa, prócz licznych publikacji i udziału w konferencjach naukowych obejmowała także staże zagraniczne: w 2019 roku, jako stypendysta rządu francuskiego Bourse du Gouvernement Français przyznawanego przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych Francji, prowadził kwerendy w Académie des Beaux-Arts Pau-Tarbes i w Bibliothèque nationale de France w Paryżu oraz Poitiers i Bordeaux, natomiast w 2024 roku, w ramach stypendium The Bednarowski Trust na Uniwersytecie w Aberdeen.

Głównym osiągnięciem naukowym dra Łukasza Białkowskiego przedstawionym do oceny w ramach postępowania habilitacyjnego (zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2a Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce [Dz. U. z 2018 r., poz. 1668 z późn. zm.]) jest monografia *Utopia na ludzką miarę. Cyniczne wprowadzenie do estetyki relacyjnej*, Kraków 2024, będąca złożoną i wielowątkową analizą i interpretacją koncepcji francuskiego krytyka sztuki i kuratora, Nicolasa Bourriauda, której zawrotną karierę świat sztuki obserwował w latach 90. XX wieku i pierwszej dekadzie XXI.

Pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze drą Łukasza Białkowskiego koncentrują się wokół problematyki twórczości, autorstwa oraz autonomii pola sztuki, ujmowanych w perspektywie interdyscyplinarnej, łączącej estetykę, historię sztuki, filozofię kultury, socjologię sztuki i społeczną historię mediów. Badania te rozwijane były konsekwentnie od pracy magisterskiej po publikacje książkowe i artykuły naukowe, a ich oś stanowi teza, że kategorie autora i twórczości są historycznie zmiennymi, dyskursywnymi konstrukcjami, uwarunkowanymi ekonomicznie, społecznie i technologicznie.

W rozprawie doktorskiej zatytułowanej *Transformacje pojęcia twórczości w estetyce współczesnej. „Silny” i „słaby” podmiot jako modele twórczości*, opublikowanej w przedrukowanej wersji pod tytułem *Figury na biegunach. Narracje silnego i słabego podmiotu twórczego*, Kraków 2015, dr Łukasz Białkowski przeanalizował XX-wieczne narracje o twórczości, rekonstruując modele „silnego” i „słabego” podmiotu twórczego oraz wykazując, że takie pojęcia jak autentyczność, oryginalność czy ekspresja nie mają charakteru esencjalnego, lecz wynikają z dominujących formacji kulturowych nowoczesności. W kolejnych publikacjach problem ten został pogłębiony poprzez analizę napięcia między deklarowaną autonomią sztuki a jej uwikłaniem w mechanizmy ekonomiczne i instytucjonalne.

Istotnym obszarem badań dra Łukasza Białkowskiego stała się sztuka zaangażowana społecznie, rozpatrywana zarówno pod kątem jej postulowanej sprawczości polityczno-społecznej, jak i w perspektywie reprodukcji mechanizmów pola sztuki. Autor analizował m.in. problem partycypacji, hierarchii i pozorowanej inkluzywności, a także ekonomiczne uwarunkowania funkcjonowania instytucji artystycznych. Problematykę tę poruszają między innymi eseje zebrane w książkach *Nieszczere pole. Szkice o sztuce*, Katowice 2015 i *Celebracja braku. Sztuka współczesna i gry z widzialnością*, Szczecin 2020. Wśród artykułów i rozdziałów w monografiach

naukowych poświęconych zagadnieniom autorstwa i twórczości w sztuce zaangażowanej społecznie wymienić warto teksty *The Tourists and the Locals... Participatory Practices of Art Institutions in View of Dean MacCannell's Concept of Tourism*, "Annales Universitatis Paedagogicae. Studia de Arte et Educatione", vol. X, December 2015, *Kozioł ofiarny i jego dłużnicy. Uwagi o zaniku sporów artystycznych w sztukach wizualnych we współczesnej Polsce* [w:] *Przechwałki i pogroźki : konflikt i jego mechanika w sztukach wizualnych w Polsce*, red. Ł. Białkowski P. Sikora, Szczecin 2019 i *Luźne kajdany reżimu estetycznego. „Sztuczne piekła” Claire Bishop a estetyka relacyjna* [w:] *Kontrinterpretacje*, red. A. Świeściak, M. Piotrowska-Grot, E. Suszek, Kraków 2018. Trzeba podkreślić także fakt, że dr Łukasz Białkowski jest autorem przekładów dwóch istotnych książek problematyzujących kwestię społecznego zaangażowania sztuki, będących jednocześnie przedmiotem recenzowanej monografii *Utopia na ludzką miarę, czyli Estetyki relacyjnej*, Kraków 2012 i pracy *Postprodukcja. Kultura jako scenariusz – jak sztuka przeprogramowuje współczesny świat*, Kraków 2023, autorstwa Nicolasa Bourriauda.

Całość tego dorobku, wraz z wystąpieniami na krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych tworzy spójny program teoretyczny, w którym twórczość i autorstwo funkcjonują jako pryzmat do analizy współczesnej kultury, jej struktur władzy, mechanizmów legitymizacji oraz napięć między autonomią a uwikłaniem sztuki w porządek ekonomiczny i technologiczny.

Łącznie dr Łukasz Białkowski wykazał autorstwo czterech monografii naukowych (w tym będącej przedmiotem niniejszej recenzji), dziesięciu rozdziałów opublikowanych w monografiach naukowych, 13 artykułów opublikowanych w czasopiśmie naukowych oraz czterech przekładów (oprócz książek Bourriauda także tekstów Gillesa Deleuze'a i George'a Bataille'a). Ponadto, dr Łukasz Białkowski uczestniczył w pięciu międzynarodowych konferencjach naukowych i siedmiu krajowych, a także odbył dwa zagraniczne pobyty badawcze.

Książka *Utopia na ludzką miarę. Cyniczne wprowadzenie do estetyki relacyjnej* autorstwa dra Łukasza Białkowskiego analizuje koncepcję estetyki relacyjnej Nicolasa Bourriauda – jednego z najważniejszych pojęć w teorii sztuki współczesnej lat 90. XX wieku. Wbrew skromnemu podtytułowi, autor, prócz wprowadzenia, dokonuje całościowego zbadania tego zjawiska; jego genezy, recepcji oraz realnego wpływu na praktykę artystyczną i dyskurs teoretyczny. Ponadto rekonstruuje debatę wokół estetyki relacyjnej, analizując zarzuty formułowane wobec niej przez krytyków (dotyczące między innymi jej niekonsekwencji czy ambiwalentnych relacji z instytucjami sztuki). Autor zestawia ambicje tej teorii z jej rzeczywistymi efektami w praktyce artystycznej i

pokazuje, że często funkcjonowała ona jako atrakcyjna utopia – wizja sztuki zdolnej do tworzenia nowych form wspólnoty – lecz zarazem uwikłana w sprzeczności świata instytucji sztuki i rynku.

Jak przekonuje dr Lukasz Białkowski, estetyka relacyjna cieszyła się i nadal cieszy popularnością wśród artystów, teoretyków, krytyków i kuratorów sztuki przynajmniej z dwóch zasadniczych powodów. Przede wszystkim dlatego, że jej koncepcja opiera się na obietnicy odnowienia sensu działalności artystycznej poprzez skupienie się na relacjach międzyludzkich, partycypacji i społecznych interakcjach w obrębie sztuki, co, w dobie dyskusji o komercjalizacji i utowarowieniu sztuki, zwłaszcza po dekadzie lat 80. XX wieku, musiało wydawać się niezwykle atrakcyjne. Jako taka, estetyka relacyjna stanowi teoretyczną ramę pozwalającą badać zjawiska z przełomu ubiegłego i obecnego stulecia, które brytyjska historyczka sztuki Claire Bishop określa mianem *social turn*, artystom zaś projektować i realizować społeczny wymiar sztuki. Z drugiej strony, paradoksalną przyczyną popularności estetyki relacyjnej jest niejednoznaczność pojęć, stanowiących jej teoretyczne zaplecze i duża podatność na różne jej interpretacje, a także obecne w niej niekonsekwencje i wewnętrzne sprzeczności. Sprawia to, że koncepcja francuskiego krytyka i kuratora jest nie tylko podatna na rozmaite przekształcenia i próby dopasowania do nowych kontekstów, ale także otwiera się na inne poza artystycznymi obszary badawcze, jak na przykład prawo międzynarodowe, relacje między sztuką i zarządzaniem czy badanie estetyki przywództwa.

Metodologiczne ramy monografii (wyłożone w rozdziale „Puste znaczące na usługach cynicznego rozumu – założenia i metoda badań”, s. 13–40) wyznaczają dwie główne kategorie teoretyczne – kategoria „pustego znaczącego” opisana przez argentyńskiego filozofa Ernesto Laclau oraz “cynicznego rozumu” Petera Sloterdijka. Autor zakłada, że pojęcie estetyki relacyjnej funkcjonuje w dyskursie sztuki jako puste znaczące, czyli pojęcie o nieostrym znaczeniu, które łatwo adaptuje się do różnych praktyk artystycznych i interpretacji, przez co jego sens jest w dużej mierze wytwarzany przez kontekst użycia. Z kolei kategoria cynicznego rozumu, zbudowana jest na obserwacji, zgodnie z którą wszystkie wielkie projekty i narracje nowoczesności charakteryzował rozdźwięk między głoszonymi ambitnymi deklaracjami i realizowaną praktyką. Sloterdijk rozumie cynizm jako oświeconą fałszywą świadomość, polegającą na tym, że podmiot dobrze wie, iż pewne idee, instytucje lub praktyki są ideologiczne, niesprawiedliwe czy sprzeczne z deklarowanymi wartościami, a mimo to nadal w nich uczestniczy. Zaadaptowana do badań estetyki relacyjnej kategoria cynicznego rozumu pozwala więc badać napięcie między emancypacyjnymi deklaracjami sztuki relacyjnej a jej rzeczywistym funkcjonowaniem w instytucjonalnym i rynkowym systemie sztuki i czerpaniem z niego korzyści. Przyjęta metodologia łączy więc narzędzia teorii dyskursu,

historii idei i krytyki instytucjonalnej sztuki, aby pokazać estetykę relacyjną jako elastyczny konstrukt pojęciowy, którego znaczenie powstaje w procesie interpretacji oraz w relacji między teorią a praktyką artystyczną.

Tak skonstruowana metodologia jest wielką zaletą monografii, a jej konsekwentne wykorzystanie, łączące narzędzia teorii dyskursu, historii idei i krytyki instytucjonalnej, pozwala wychwycić słabości koncepcji Nicolasa Bourriauda, nie tracąc jednak z pola widzenia tego, co postrzegane było jako jej atut: przede wszystkim faktu, że stanowiła alternatywę dla atmosfery postmodernistycznego wyczerpania i zwątpienia, wpisywała się w tendencje antyglobalistyczne oraz walki o instrumentalizację podmiotu i technologicznym zapośredniczeniem relacji międzyludzkich. Godne podkreślenia jest to, że autor, mający w dorobku przekłady analizowanych tekstów i wiele publikacji poświęconych im wprost lub pośrednio oraz specjalizujący się w sztuce zaangażowanej społecznie, nie stracił krytycznego dystansu do przedmiotu swoich badań, a jednocześnie – co może wydawać się paradoksalne – zachował dużą dozę empatii wobec niego. Rezultatem takiej postawy jest polemiczny charakter książki, która przywołując rozmaite głosy i rekonstruując tło kulturowe analizowanego zjawiska pokazuje jego słabości, ale też w bardzo wnikliwy sposób i ze zrozumieniem je tłumaczy oraz wskazuje ich źródła.

W rozdziale „Atmosfera kulturowa i inspiracje” (s. 41–77) dr Łukasz Białkowski rekonstruuje szeroki kontekst intelektualny i kulturowy, w którym powstała koncepcja estetyki relacyjnej Nicolasa Bourriauda. Autor pokazuje, że jej geneza wiąże się z atmosferą przełomu lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych, naznaczoną m.in. ideą „końca historii”, rozwojem technologii cyfrowych oraz popularnością duchowości typu New Age. Zjawiska te tworzyły specyficzne tło epoki – z jednej strony obietnicę stabilizacji liberalnego kapitalizmu i technologicznego postępu, z drugiej poczucie kulturowej stagnacji oraz potrzebę nowych form wspólnotowości i sensu. Mocną stroną rozdziału jest interdyscyplinarna perspektywa, łącząca refleksję nad teorią sztuki z analizą przemian społecznych, technologicznych i ideologicznych. W rozdziale zwracają uwagę pewne szczególnie niekonsekwentne i nietrafione opinie Bourriauda, np. analogiczne potraktowanie twórczości Jeffa Koonsa i Allana McColluma, jako przykładów sztuki komercyjnej (s. 60). O ile można zgodzić się z taką etykietą w przypadku Koonsa, McCollum wielokrotnie w swoich działaniach i wypowiedziach udowodnił, że jego zadaniem jest rzeczywiste badanie towarowego statusu dzieła sztuki i totalizujących tendencji instytucji, być może warto było to więc podkreślić. Na stronie 72 autor zastanawia się nad motywacjami młodego Bourriauda, który, inspirowany marksistowską krytyką kultury, wycelowaną w utowarowienie sztuki, nie

widział niczego niestosownego w publikowaniu swoich tekstów do takich pism, jak "ArtPress", w połowie wypełnionego reklamami. Może w tym kontekście przydałoby się wspomnieć o determinacji Rosalind E. Krauss i Anette Michelson, które w 1975 roku zdecydowały się opuścić redakcję "Artforum" w proteście przeciwko brutalnej komercjalizacji pisma, co wkrótce zaowocowało powstaniem akademickiego, wydawanego przez MIT Press „October”. Taka dygresja mogłaby stanowić punkt odniesienia dla niekonsekwentnej postawy Bourriauda. Niezależnie od powyższych drobnych uwag, rozdział pełni ważną funkcję interpretacyjną w monografii, ukazując estetykę relacyjną jako produkt określonego momentu kulturowego, a nie wyłącznie autonomiczną teorię sztuki.

Rozdział „Artyści relacyjni, czyli kto?” (s. 79–119) podejmuje problem identyfikacji twórców przypisywanych nurtowi estetyki relacyjnej i pokazuje, że kategoria ta od początku była niejednoznaczna. Autor analizuje genezę pojęcia w kontekście działalności kuratorskiej Nicolasa Bourriauda – zwłaszcza wystawy *Traffic* w Bordeaux (1996) – wskazując, że grupa „artystów relacyjnych” nie była jednorodnym ruchem, lecz zbiorem bardzo różnych twórców połączonych raczej interpretacją kuratora niż wspólnym programem artystycznym, co więcej, sami artyści przyjmowali wobec etykiety „relacyjnej” rozmaite postawy – od obojętności i dystansu po częściową identyfikację – co podważało wizję spójnego nurtu. Mocną stroną rozdziału jest zestawienie deklaracji Bourriauda z rzeczywistymi postawami artystów oraz pokazanie, że „artyści relacyjni” to raczej płynnie definiowane pojęcie niż określona grupa środowiskowa.

Najobszerniejszą częścią książki i kulminacyjnym momentem wywodu jest rozdział „Wewnętrzne sprzeczności pustego znaczącego” (s. 121–213). Stanowi on najbardziej analityczną część książki dra Łukasza Białkowskiego, w której poddaje estetykę relacyjną systematycznej krytyce. Wychodząc od wcześniej wprowadzonej kategorii „pustego znaczącego” autor analizuje sprzeczności dotyczące między innymi relacji między autonomią sztuki a jej społecznym zaangażowaniem, statusu obiektu w sztuce relacyjnej oraz napięcia między deklarowaną wspólnotowością a realnymi mechanizmami wykluczenia w świecie sztuki. Koncepcja rozdziału polega na zestawieniu argumentów Bourriauda z krytycznymi głosami w literaturze przedmiotu. Przywołując między innymi argumentację takich autorów jak Claire Bishop, Jason Miller, Amy J. Elias, Martin Stewart, Mark Pennings i Joanna Fowler, autor pokazuje, że estetyka relacyjna próbuje jednocześnie zachować estetyczną autonomię dzieła i włączyć je w obieg relacji społecznych (rozumianych zresztą w uproszczony sposób, faworyzujący wspólnotowość i

niedoceniający twórczej roli antagonizmów) i nie potrafi odciąć się od języka i logiki neoliberalnego kapitalizmu, co prowadzi ostatecznie do ogromnego rozdźwięku między ambicjami krytycznymi a realnym funkcjonowaniem sztuki w instytucjonalnym i rynkowym kontekście. W tym bardzo cennym poznawczo i centralnym w koncepcji książki rozdziale brakuje poświęcenia większej uwagi dziełom artystów relacyjnych, które stanowią jedynie milczące tło krytycznych polemik. Uwaga ta nie dotyczy zresztą wyłącznie rozdziału „Wewnętrzne sprzeczności pustego znaczącego”, ale w nim właśnie brak ten jest szczególnie odczuwalny. Sądzę, że krótkie prezentacje wybranych prac (pokazanie tego, naszym polegała ich realizacja, gdzie były prezentowane, w jakich okolicznościach) w kontekście przedstawianych i interpretowanych polemik byłyby tu bardzo wskazane, ponieważ mogłoby upodmiotowić artystów w sporach pomiędzy krytykami, filozofami sztuki i teoretykami kultury.

Rozdział „Prawo międzynarodowe, psychiatria, zarządzanie i inne zastosowania pustego znaczącego” (s. 216–256) pełni w strukturze książki funkcję podsumowującą i zarazem poszerzającą wcześniejsze analizy dotyczące estetyki relacyjnej. Autor przenosi tu kategorię „pustego znaczącego”, zaczerpniętą z teorii Ernesta Laclaua, poza pole sztuki, pokazując jej funkcjonowanie w różnych dziedzinach dyskursu społecznego – między innymi w prawie międzynarodowym, psychiatrii czy teorii zarządzania. W ten sposób wskazuje, że mechanizm semantycznej pojemności i interpretacyjnej elastyczności, który pozwolił estetyce relacyjnej zdobyć popularność w świecie sztuki, jest częścią szerszej logiki funkcjonowania współczesnych pojęć o charakterze ideologicznym i instytucjonalnym. Mocną stroną rozdziału jest jego interdyscyplinarna perspektywa – autor przekonująco pokazuje, że pojęcia o nieostrych granicach znaczeniowych mogą pełnić rolę narzędzi integrujących różne praktyki i interesy społeczne. Dzięki temu estetyka relacyjna zostaje przedstawiona nie tylko jako teoria sztuki, lecz także jako przykład szerszego zjawiska retorycznego i kulturowego.

Podsumowując powyższe, stwierdzam z uznaniem, niezależnie od zgłoszonych drobnych uwag, monografia dra Łukasza Białkowskiego stanowi oryginalne i wartościowe opracowanie problematyki estetyki relacyjnej, wyróżniające się zarówno zakresem podjętej analizy, jak i klarownością argumentacji. Autor proponuje własną, konsekwentnie rozwijaną interpretację tej koncepcji, osadzając ją w szerokim kontekście teoretycznym i kulturowym. Na szczególne podkreślenie zasługuje precyzyjny, zdyscyplinowany język wywodu, który pozwala przejrzeć złożone rozważania pojęciowe. Równie istotnym atutem monografii jest szeroki i dobrze

dobrany korpus literatury przedmiotu, obejmujący teksty autorów kluczowych dla jej metodologii, z których część cieszy się statusem klasyków filozofii i teorii kultury (Peter Sloterdijk, Ernesto Laclau, ale także Harold Rosenberg, Michel Foucault, Umberto Eco, Michel de Certeau, Hal Foster, Jacques Rancière), jak i najważniejsze współczesne polemiki wokół estetyki relacyjnej (tu na plan pierwszy wybija się zdecydowanie Claire Bishop). Dzięki temu książka stanowi nie tylko krytyczną analizę konkretnej koncepcji artystycznej, lecz także wartościowy wkład w szerszą refleksję nad sposobami funkcjonowania pojęć i dyskursów we współczesnej teorii sztuki.

Monografia *Utopia na ludzką miarę. Cyniczne wprowadzenie do estetyki relacyjnej* bardzo dobrze wpisuje się w interdyscyplinarne badania prowadzone przez habilitanta i, na obecnym etapie jego rozwoju naukowego, stanowi niejako ukoronowanie jego wszechstronnych badań nad narracyjnymi kategoriami współczesnej kultury. Jak sam pisze w autoreferacie, dr Łukasz Białkowski, traktuje kulturę „jako całokształt stosunków międzyludzkich zapośredniczonych przez artefakty i idee, które wytwarza człowiek”. Zgodne z tym założeniem habilitant uważnie śledzi pojęcia twórcy, jego roli oraz zaangażowania społecznego, wykazując zmienność jego znaczenia w różnych ujęciach teoretycznych i na tle zmiennych uwarunkowań społecznych. Przykładem takiego narracyjnego konstruowania kluczowych kategorii obecnych w nowoczesnym dyskursie sztuki są na przykład przeciwstawne opowieści o twórcy konstruowane w XX wieku, gdy z jednej strony analizowano i afirmowano model „silnego podmiotu twórczego”, który posiada pełną kontrolę nad procesem twórczym i znaczeniem dzieła, z drugiej zaś podejmowano refleksję nad „słabym podmiotem”, uwikłanym w język, kulturę i struktury społeczne, a często pozbawionym sprawczości.

Tropienie narracyjnego charakteru kluczowych pojęć sztuki XX wieku prowadzi dra Łukasza Białkowskiego konsekwentnie do ponownego namysłu nad statusem autonomii sztuki. Autor stawia w różnych kontekstach pytanie, czy sztuka rzeczywiście kiedykolwiek posiadała przypisywaną jej autonomię, a jeśli tak — jakie były źródła oraz mechanizmy jej podtrzymywania w obrębie świata sztuki. Rozważa również problem potencjału sztuki do oddziaływania na inne sfery życia społecznego i ich przekształcania oraz wyobrażenia o sztuce, na których opierają się ambicje sztuki społecznie zaangażowanej. Iluzoryczny charakter wielu z tych wyobrażeń w pełni wybrzmiewa w monografii *Utopia na ludzką miarę. Cyniczne wprowadzenie do estetyki relacyjnej*.

Biorąc pod uwagę powyższe oraz warunki nadania stopnia doktora habilitowanego unormowane w art. 219 Ustawy z dnia 20lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*

stwierdzam, że zarówno monografia naukowa przedstawiona przez dra Łukasza Białkowskiego do oceny jako główne osiągnięcie naukowe, jak i wykazany w dokumentacji dorobek naukowy, na który składają się artykuły i rozdziały w monografiach wieloautorskich reprezentują wysoki poziom naukowy. Uważam też, że monografia *Utopia na ludzką miarę. Cyniczne wprowadzenie do estetyki relacyjnej* jest osiągnięciem stanowiącym znaczny wkład w rozwój dyscypliny Nauki o sztuce.

W związku z tym wnoszę o dopuszczenie dra Łukasza Białkowskiego do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Filip Prępcowski